

Zastosowanie technologii Remmers w konserwacji elewacji kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP w Warszawie

Jubileusz inspiracją budowy kościoła

Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny został wzniesiony na początku XX wieku przy ulicy Grójeckiej 38, na placu Narutowicza w Warszawie. Ze względu na patrona parafii zwyczajowo nazywany jest kościołem Świętego Jakuba. Budowlę postawiono na ówczesnie słabo zabudowanym terenie, była to wieś Czyste. Jednak później kościół stał się centralnym obiektem warszawskiej dzielnicy Ochota i był punktem odniesienia dla nowo wytyczanych ulic, łącznie z placem Narutowicza. Powstanie kościoła wiąże się z jubileuszem 50-lecia ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny, który w latach 1904–05 obchodzono w Warszawie. Zdecydowano wtedy, żeby z tej okazji zbudować pomnik – kościół na cześć

Niepokalanego Poczęcia NMP. Fundatorem budowli był Jan Grądzki, który zaofiarował sumę 300 000 rubli. W 1908 roku rozpisano konkurs na projekt świątyni i pierwszą nagrodę zdobył architekt Oskar Sosnowski. Zwycięzcę konkursu powołano na stanowisko budowniczego kościoła, a budowę rozpoczęto w 1911 roku. Jednak w 1914 roku wstrzymano prace po wymurowaniu korpusu nawowego, wieży i kaplicy NMP. Budowę świątyni zakończono dopiero przed wybuchem II wojny światowej, podczas której został poważnie uszkodzony. Powojenna odbudowa trwała do 1960 roku, jednak prace związane z dekoracją wnętrza i elewacji zakończyły się w latach 80. XX wieku. Przez ponad sto lat od rozpoczęcia budowy nie nakryto wieży projektowanym, ostrosłupowym hełmem. Obecnie świątynia jest uznawana za wybitny przykład

Fot. 1. Warszawa, kościół
Niepokalanego Poczęcia
NMP na Ochocie, 1939.
Autor fotografii:
Henryk Poddębski.
Źródło: polona.pl

polskiego modernizmu bazującego na formach historycznych. Zasadniczo styl kościoła nawiązuje do romanizmu z elementami typowymi dla gotyku, a historyczne formy romańskie są surowe, przez co wpisują się w tendencje modernistyczne.

Wojenne zniszczenia

Kampania wrześniowa 1939 roku i ostrzał nacierających ulicą Grójecką wojsk niemieckich, spowodowały uszkodzenia południowo-zachodniej części kościoła. Do najpoważniejszych zniszczeń doszło podczas Powstania Warszawskiego i prowadzonych w okolicy walk ulicznych. Kościół dotknięty wówczas pożary, w efekcie których spłonęło wyposażenie wewnątrz oraz dachy. Ceglane elewacje oraz detale z piaskowca noszą nadal ślady licznych uszkodzeń spowodowanych pożarami i ostrzałami z okresu II wojny światowej.

Zachowanie autentyczności i odtwarzanie utraconego piękna

Dzięki pracom konserwatorskim prowadzonym od 2017 roku świątynia stopniowo odzyskuje dawną świetność. Dzięki środkom własnym, pozyskiwanym przez parafię oraz dotacjom miejskim, ministerialnym, a także funduszom europejskim oczyszczono kolejne ceglane elewacje i detal kamienny wykonany z piaskowca kopulak oraz Śmiłów. Prace rozpoczęto od usunięcia wtórnych zaprawy cementowych, a także niefachowych napraw murów ceglanych. Wykonano wiele przemurowań odpowiednio dobranym materiałem ceramicznym, zszyto rysy w murach, stosując system kotew spiralnych Remmers Spiralanke oraz zapraw montażowych Remmers Spiralanke M20. Usunięte zostały nawarstwienia zabrudzeń pochodzenia biologicznego, spowodowane emisją spalin oraz te związane z tragiczną historią pożarów kościoła w czasie wojny. W celu oczyszczenia posłużono się gorącą wodą i parą wodną oraz preparatem Remmers Clean FP opartym na fluorku amonowym w postaci tiksotropowej pasty. Wzmocnieniu estrami kwasu krzemowego Remmers KSE poddane zostały silnie zniszczone strukturalnie cegły i kamienne detale architektoniczne. Dzięki temu uratowano oryginalne elementy dekoracji z piaskowca i osypujące się wątki ceglane. Oprócz rozległych przemurowań, wiele drobniejszych ubytków łoża cegły i kamiennego detalu uzupełniono, stosując barwione na kolor cegły i piaskowca zaprawy renowacyjne Remmers RM. Dla zabezpieczenia przed ponownym zabrudzeniem i uszkodzeniami mrozowymi, zastosowano innowacyjne produkty oparte na silnie skoncentrowanych silanach, czyli kremy do hydrofobizacji Remmers Funcosil FC. Ostatnim wyzwaniem, była konserwacja

mozaiki zdobiącej fronton kościoła, przedstawiająca Matkę Bożą Częstochowską autorstwa rodziny artystów Grześkiewiczów. Niezwykle skomplikowany proces prac polegał na żmudnym oczyszczeniu i podklejeniu zachowanych partii oraz właściwym doborze i wklejeniu odzyskanych i nowych elementów mozaiki.

Fot. 2. Fragment detalu z piaskowca kopulak i wątku ceglanego po oczyszczeniu

Fot. 3. Elewacja boczna podczas prac konserwatorskich

Fot. 4. Widok kościoła
Niepokalanego Poczęcia
NMP z mozaiką
po konserwacji

Nie tylko konserwatorskie niespodzianki

Podczas prac na konserwatorów z firmy ZKR czekało wiele nie tylko budowlanych niespodzianek. Jedną z nich była konieczność ponownego przemurowania dużych partii wieży, które odbudowano po wojnie prowizorycznie, pozostawiając w głębi muru ogromne pustki. Prace polegające na przemurowaniu pochłonęły dziesiątki tysięcy specjalnie wyprodukowanych cegieł, dobranych pod

względem wyglądu i wytrzymałości. Prace konserwatorskie prowadzono, biorąc pod uwagę los zwierząt, które zasiedliły ukryte w murach pustki. Gniazdowało tam wiele gatunków ptaków. Zlokalizowano kolonię jerzyków, która mieszkała w murach nawy bocznej, oraz inne gatunki ptaków jak kopciuszki i wróble, a także jeden gatunek latających ssaków – nietoperzy. Dlatego remont świątyni był prowadzony nie tylko pod nadzorem służb konserwatorskich, ale i pod stałą opieką służb ornitologicznych.

Wyróżnienie za wybitnie udaną realizację

W dniu 18 kwietnia 2023 roku firma ZKR otrzymała od firmy Remmers Polska Sp. z o.o. nagrodę konserwatorską SZTUKA KONSERWACJI 2023 za wybitnie udaną realizację w zakresie konserwacji wątków ceglanych i detalu kamiennego elewacji kościoła pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP w Warszawie.

Jacek Oleśiak

*konserwator dzieł sztuki
Remmers Polska Sp. z o.o.*

Fot. Jarosław Kruk, Archiwum firmy ZKR

SKRÓT DANYCH O OBIEKCIE I INWESTYCJI

Obiekt:

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia
Najświętszej Maryi Panny w Warszawie

Wpis do rejestru zabytków:

Nr. 670 w ewidencji z 2004 decyzja
z dnia 01.07.1965

Wykonawca prac konserwatorskich:

ZKR Sp. z o.o. Zabytki Konserwacje
Remonty

Nadzór prac konserwatorskich:

Piotr G. Mądrach